

Türk Akademik Yayınlar Dergisi TAY Journal

(Uluslararası Hakemli Dergi/International Peer-Reviewed Journal)

<http://www.tayjournal.com>

ISSN: 2618-589X

Multicultural Education in the Curriculum of Social Studies: A Content Analysis*

Adem BELDAĞ
Nursedada TEYMUR

Abstract

The main aim of the study is to examine the curriculum of social studies in 2018 in terms of multicultural education. The study was designed in accordance with qualitative research methods. In this context, the Social Studies curriculum of 2018 was examined in the context of multicultural education by using the document examination technique used in the analysis of written materials. Content analysis technique was used to determine the elements of multicultural education in the curriculum of social studies. Thus, the specific objectives, skills, values and achievements in the curriculum were examined and analyzed in detail. The Social Studies Curriculum of 2018 is structured within the framework of 7 learning areas. It was found that most of the objectives in the learning domains of "Culture and Heritage" and "Global Connections" and some of the objectives in the study domains of "Active Citizenship" and "People, Places and Environments" are consistent with the principles of multicultural education. It can be concluded that the understanding of multicultural education in teaching programs has remained same from 2005 to 2018.

Keywords:	DOI	:
Curriculum of Social Studies	Received	: 03/07/2018
Multiculturalism	Revised	: 08/08/2018
Multicultural education	Accepted	: 13/11/2018
	Published	: 20/12/2018

Corresponding Author: Adem Beldağ, Assoc. Prof., Recep Tayyip Erdoğan University, Turkey, adem.beldag@erdogan.edu.
Nursedada Teymur, MS Student, Recep Tayyip Erdoğan University, Turkey, nurseda_teymur17@erdogan.edu.tr

* Early findings from this study were presented, on 28 October 2018, at the IInd National Teacher Educational and Accreditation Congress

Cite this article as: Beldağ, A. & Teymur, N. (2018) Multicultural education in the curriculum of social studies: a content analysis. *TAY Journal*, 2(2), 117-129.

Extended Summary

Introduction

In today's world of technology, where international boundaries have begun to lose their importance and globalization is becoming more and more involved, societies with a single-cultural structure are almost non-existent. Scientific, technological, social and economic developments and changes as well as the rapidly spreading migration movements between countries have accelerated the interaction of different cultures with each other. These relationships and interactions between cultures have increased the importance of the concept of multiculturalism, which means recognizing, understanding and respecting different cultures.

The main emphasis in the concept of multiculturalism is the creation of a harmonious and productive society by recognizing and appreciating the differences (Yalçın, 2002). Multicultural education is considered as an educational innovation that will enable all students to benefit equally from education regardless of their differences such as religion, language, race, gender, age, social class, and economic level (Kymlicka, 1998). Founded on a geography with historically different cultures, races and religions, Turkey has have a multicultural structure like a mosaic in every period of history (Kaya, 2014).

The social studies lesson, which is seen as a tool in the education of citizenship and culture, is the most important lesson that can reinforce the concept of living together by recognizing and respecting the differences on the basis of love, respect and tolerance in the world which has become a global village. Therefore, in the studies on the development of social studies curriculum, emphasizing a curriculum structure reflecting cultural diversity within the scope of the multicultural world is crucially important to raise generations having democratic values (Akhan and Yalçın, 2016). In this context, the main aim of the study is to examine the curriculum of social studies in 2018 in terms of multicultural education.

Methods

The study was designed in accordance with qualitative research methods. In this context, the Social Studies curriculum of 2018 was examined in the context of multicultural education by using the document examination technique used in the analysis of written materials (Yıldırım and Şimşek, 2011). Content analysis technique was used to determine the elements of multicultural education in the curriculum of social studies. Thus, the specific objectives, skills, values and achievements in the curriculum were examined and analyzed in detail.

Results

When the social studies curriculum of 2018 was analyzed, it was seen that 3 of the 18 special purposes have content reflecting multicultural education. These three objectives, which are seen to be related to multicultural education, emphasize the perception of universal values, human rights, change and continuity. When the curriculum is examined, it is seen that 4 of the 27 basic skills reflect the multicultural education. These skills were identified as "empathy, recognizing stereotypes and prejudice, innovative thinking, perception of change and sustainability". Five of the basic values that are common in the curriculum, "justice, friendship, respect, love, helpfulness" were found to be related to multicultural education. Of the 18 values specific to the social studies course, "equality, respect, sensitivity, solidarity, justice, helpfulness and peace" were found to be related to multicultural education.

The Social Studies Curriculum of 2018 is structured within the framework of 7 learning areas. It was found that most of the objectives in the learning domains of "*Culture and Heritage*" and "*Global Connections*" and some of the objectives in the study domains of "*Active Citizenship*" and "*People, Places and Environments*" are consistent with the principles of multicultural education. When the objectives in the curriculum were examined, it was seen that 3 out of 33 objectives in the fourth grade are related to multicultural education. In the fifth grade, 4 out of 33 objectives are in accordance with the principles of multicultural education. In the sixth grade, there are a total of 34 objectives, of which six are related to multicultural education. In the

Türk Akademik Yayınlar Dergisi

TAY Journal

(Uluslararası Hakemli Dergi/International Peer-Reviewed Journal)

<http://www.tayjournal.com>

ISSN: 2618-589X

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Çokkültürlü Eğitim: Bir İçerik Analizi

Adem BELDAĞ
Nursedada TEYMUR

Özet

Bu çalışmanın temel amacı 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının çokkültürlü eğitim bağlamında incelenmesidir. Çalışma nitel bir araştırma yöntemlerine uygun bir şekilde tasarlanmıştır. Bu doğrultuda yazılı materyallerin analizinde kullanılan doküman inceleme tekniğinden yararlanarak 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı çok kültürlü eğitim kapsamında incelenmiştir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çokkültürlü eğitime ilişkin unsurları tespit etmek için içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Böylece öğretim programında yer alan özel amaçlar, beceriler, değerler ve kazanımlar detaylı bir biçimde incelenmiş ve analiz edilmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 7 öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır. Özellikle “Kültür ve Miras” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarındaki kazanımların çoğunun ve “Etkin Vatandaşlık” ve “İnsanlar Yerler ve Çevreler” öğrenme alanlarındaki kazanımların kısmen çok kültürlü eğitim ilkelerine uygun olduğu tespit edilmiştir. Öğretim programlarında çokkültürlü eğitim ile ilgili anlayışın 2005 ten 2018’e farklılık göstermeden devam ettiği sonucuna ulaşılabilir.

Anahtar Kelimeler:	DOI	:
Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Çokkültürlülük Çokkültürlü eğitim	Yükleme	: 03/07/2018
	Düzeltilme	: 08/08/2018
	Kabul	: 13/11/2018
	Yayınlama	: 20/12/2018

Sorumlu Yazar: Adem Beldağ, Dr.Öğr.Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Türkiye, adem.beldag@erdogan.edu.
Nursedada Teymur, Yüksek Lisans Öğrencisi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Türkiye, nurseda_teymur17@erdogan.edu.tr

* Bu çalışmanın ilk bulguları, 28 Ekim 2018 tarihinde IInd National Teacher Educational and Accreditation Kongresinde sunulmuştur.

Atıf için: Beldağ, A. & Teymur, N. (2018) Sosyal bilgiler dersi öğretim programında çokkültürlü eğitim: bir içerik analizi. *TAY Journal*, 2(2), 117-129.

Giriş

İçinde bulunduğumuz küresel çağda gerek sosyal hayatta gerekse ekonomik, bilimsel ve teknolojik gelişmeler neticesinde haberleşme, iletişim ve ulaşım oldukça kolay ve hızlı bir hale gelmiş ve ülkeler arası sınırlar önemini kaybetmeye başlamıştır. Bu nedenle günümüzde artık yalıtılmış tek bir kültürün var olduğu bir toplumdansöz etmek güçtür (Bahadır, 2016).

Uluslararası sınırların önemsiz hale geldiği, küreselleşme ve göç hareketlerinin yoğun bir şekilde yaşandığı günümüz dünyası kültürel olarak homojen devletin gerçekleştiremeyeceğini kanıtlar niteliktedir. Bu durum küresel iletişim ve teknoloji dünyasında devletleri çokkültürlülük ve çoğulculuk fikrine yöneltmiştir (Barın, 2011). Kültürler arasındaki bu ilişki ve etkileşimler farklı kültürleri tanıma, anlama ve saygı duyma anlamına gelen çok kültürlülük kavramının önemini de artmasına sebep olmuştur.

Çokkültürlülük terimi sıfat olarak ilk kez 1941 yılında İngilizce’de “eski milliyetçilerin bir anlam ifade etmediği önyargısız ve bağısız bireylerden oluşan kozmopolit bir toplumu nitelemek”, 1970’li yıllarda da Avustralya ve Kanada’da bu toplumların bir özelliği olan kültürel çeşitliliği teşvik eden devlet politikaları için kullanılmıştır (Doytvheva, 2009). Çokkültürlülük söyleminde asıl vurgu, farklılıkların tanınıp hoş görülmesi yoluyla ahenkli ve verimli bir toplumun meydana getirilmesidir (Yalçın, 2002). Bir toplumun sahip olduğu değer, şahsına münhasır denilebilecek özelliklerin bir başkası ile kıyaslanmadan kendi başına bir değer, korunması gereken bir miras olarak kabul edilmesi çok kültürlülüğün temel dayanağıdır.

Çokkültürlülük kavramının eğitim açısından ele alınmasını ifade eden çokkültürlü eğitim, çokkültürlü yapıya uygun politikaların eğitimde yer almasını savunan fikir ve tutumları ifade eder (Yazıcı, Başol ve Toprak, 2009). Çokkültürlü eğitim Amerika’da çokkültürlü bir toplum yapısına sahip olduğunun anlaşılması ile birlikte 1960’lı yıllarda ortaya çıkmış ve böylece lise ve üniversite programlarında ders olarak kendine yer bulmuştur (Demirsoy, 2013). Ardından Amerika’yı Kanada, Avustralya, Almanya ve İngiltere gibi birçok ulusu içinde barındıran ve farklı kültürlerle sahip ülkeler takip etmiştir (Güven, 2005). Tay ve Baş’a göre (2015) çokkültürlü eğitim, “sosyal adalet sorunlarına zemin hazırlayan farklı dil, din, cinsiyet, etnik köken ve sosyal düzey gibi farklı gruplardan oluşan öğrencilerin eşit haklara sahip olabilecekleri öğrenme ortamını sağlayacak bir yaklaşım” olarak tanımlanmaktadır. Farklı kültürlerle karşı önyargılarından arınmış çeşitli kültürleri tanımak ve anlamak noktasında etkin ve farklılıklara saygı duyan, çeşitliliğe uyum sağlama çabasında olan bireylerin yetiştirilmesi ve eğitim yoluyla bu özelliklerin kazandırılmaya çalışılması son derece önemlidir.

Günümüzde artık gelişmiş ülkeler eğitim sistemleri ile ilgili yaptıkları çalışmalarda eğitimle ilgili sorunlarına çözümler üretirken, çokkültürlü eğitim çalışmalarına da yer vermeyi zorunluluk olarak görmektedirler (Cırık, 2008). Çokkültürlü eğitim her öğrencinin farklı olduğu günümüzde eğitim alanında yapılan hemen her araştırmada üzerinde durulan bir konudur. Çokkültürlü eğitim tüm öğrencilerin din, dil, ırk, cinsiyet, yaş, sosyal sınıf, ekonomik düzey gibi farklılıklarına bakılmadan, eğitimden eşit bir şekilde yararlanmalarını sağlayacak bir eğitim yeniliği olarak değerlendirilmektedir (Kymlicka, 1998).

Orta Asya Türk tarihinden başlayarak Viyana kapılarına dayanan Osmanlı İmparatorluğu ondört ve onbeşinci. Yüz yıllarda farklı kıtalarda farklı kültürlerin olduğu topraklara hâkim

olmuş, dinsel, dilsel ve kültürel olarak zengin bir alana hükmetmiştir. Anadolu topraklarında, yüzyıllardır farklı kültürlere ev sahipliği yapmış farklılıkların birlikte barış içinde yaşaması ve çeşitliliğin zenginlik olarak görülmesi Osmanlı'dan günümüze Anadolu topraklarında süregelmiştir. Anadolu toprakları, yüzyıllardır farklı kültürlere ev sahipliği yapmıştır. Geçmiş çağlarda birlikte yaşama kültürünün izini görmek mümkündür (Keskin ve Yaman, 2014). Tarihsel olarak farklı kültür, ırk ve dinlerin bulunduğu bir coğrafya üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti tarihin her döneminde bir mozaik gibi çokkültürlü bir yapıda olmuştur (Kaya, 2014). Ancak son yıllardaki göç hareketlerinden ve dolayısıyla kültürel farklılıklar nedeniyle Türkiye bünyesinde daha fazla çeşitlilik barındıran bir ülke hâline gelmiştir.

Kültürel farklılıkların artmasıyla birlikte Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) çokkültürlü eğitim çalışmalarına daha fazla yer vermeye başlamıştır. 2005 yılında uygulanmaya koyulan öğretim programı ile sınıflardaki farklılıklar, çokkültürlülük, dil, inanç ve kültürel çeşitliliğe yönelik çeşitliliklere karşı farkındalık oluşturma ve duyarlılık geliştirmeye yönelik konulara yer verilmiştir. Öğretim programlarında “kültürel farkındalık ve kültürel faktörlerden kaynaklanan bireysel farklılıklar” önemli görülmüş (MEB, 2018a), “kişiler arası ve kültürler arası etkileşime girme” öğrencilere kazandırılması amaçlanan bireysel bir yetkinlik olarak öğretim programlarında yer almış (MEB, 2018b) ve çok dillilik ve çokkültürlülük konularına dikkat çekilmiştir (MEB, 2018c).

Sosyal bilgilerin temel amacı genç kuşağın ülkelerarası ilişkilerin en üst seviyeye ulaştığı bir dünyada bünyesinde farklı kültürleri taşıyan demokratik bir kültürün vatandaşları olarak kamu yararı için bilgili ve mantıklı kararlar almalarına yardımcı olmaktır (Tay, Durmaz ve Şanal, 2013). Vatandaşlık eğitiminde ve kültürün aktarılmasında bir araç olarak görülen sosyal bilgiler dersi küresel bir köy haline gelen dünyada farklılıklara saygıyı ve bunların birer zenginlik kaynağı olacağını en iyi vurugulayacak müfredat programıdır. Bu nedenle Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çok kültürlü eğitim vurgusunun yer alması demokratik değerlerle yoğrulmuş nesillerin yetişmesi açısından son derece önemlidir (Akhan ve Yalçın, 2016). Bu bağlamda çalışmanın temel amacı 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının sınıf düzeyi ve kazanımlar doğrultusunda çokkültürlü eğitim açısından incelenmesidir.

Yöntem

Çalışma, çokkültürlü eğitim anlayışının 2018 yılında yayınlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ne ölçüde yer aldığını belirlemek için nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Çalışmada araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizinde (Yıldırım ve Şimşek, 2011) kullanılan doküman inceleme tekniğinden yararlanarak 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı çok kültürlü eğitim kapsamında incelenmiştir. Nitel araştırmalarda dokümandan elde edilen veriler diğer veri toplama araçları ile elde edilen verilerle aynı şekilde kullanılabilir (Merriam, 2009). Verilerin toplanma sürecinde alanyazın taraması sonucunda çokkültürlü eğitim ile ilgili kavramlar belirlenmiş ve öğretim programı bu doğrultuda analiz edilmiştir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çokkültürlü eğitime ilişkin unsurları tespit etmek için verilerin analizinde “kalıpları, temaları, önyargıları ve anlamları tespit etmek amacıyla belirli bir materyalin dikkatlice, ayrıntılı ve sistematik olarak incelenmesi ve yorumlanması olarak tanımlanan” içerik analizinden yararlanılmıştır (Berg and Lune, 2012). Böylece öğretim

programında yer alan özel amaçlar, beceriler, değerler ve kazanımlar detaylı bir biçimde incelenmiş ve analiz edilmiştir. Analiz sürecinde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çokkültürlü eğitime ilişkin kavramlar kodlanmış bulgular bölümünde sunulmuştur. İki ayrı araştırmacı tarafından yapılan kodlamalar Miles ve Huberman (1994) tarafından öngörülen uyuşum yüzdesinin (%70) üzerinde olduğu görülmüş ve güvenilirlik sağlanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda bulgular temalandırılarak sunulmuştur. Araştırma kapsamında toplanan veriler incelendiğinde çokkültürlü eğitime ilişkin bulguların 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında; özel amaçlar, yetkinlikler-temel beceriler, değerlerimiz/değerler eğitimi ve öğrenme alanları-kazanımlar olmak üzere dört temada toplandığı tespit edilmiştir.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı özel amaçlarında çokkültürlü eğitime ilişkin bulgular

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiğinde toplam 18 özel amaçtan üç tanesinin çokkültürlü eğitimi yansıtan içeriğe sahip oldukları tespit edilmiştir. Bulgular Tablo 1 de verilmiştir.

Tablo 1. 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı özel amaçlarında çokkültürlü eğitim

Özel amaçlar	Kod
Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları	Değişim ve sürekliliği algılama
Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri	Evrensel değerler
İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri.	İnsan hakları

Tablo 1'e göre özel amaçlardan üç tanesinin çokkültürlü eğitim içeriği ile ilişkili olduğu görülmüştür. Üç özel amacın içeriği incelendiğinde *evrensel değerler*, *insan hakları*, *değişim ve sürekliliği algılama* kodlarına ulaşılmıştır. Bu kodların çok kültürlü eğitimin içeriğiyle ilişkisi olduğu görülmektedir.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı yetkinlikler ve temel becerilerinde çokkültürlü eğitime ilişkin bulgular

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı yetkinlikler başlığı altında yer alan Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) belirlenen sekiz yetkinlikten "yabancı dillerde iletişim ve sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler" olmak üzere iki tanesinin farklı kültürlerle ilişki ve etkileşim kurma, kültürlerarası anlayış geliştirme, farklılıklara uyum sağlama gibi çokkültürlü eğitimle ilişkili içeriğe sahip olduğu görülmüştür.

Ayrıca öğretim programı incelendiğinde 27 temel beceriden dördünün çokkültürlü eğitimi yansıtan nitelikte olduğu görülmüştür. Bu beceriler "değişim ve sürekliliği algılama, empati, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, yenilikçi düşünme" olarak tespit edilmiştir.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı değerlerimiz-değerler eğitimi başlıklarında çökkültürlü eğitime ilişkin bulgular

Temel eğitimden ortaöğretime kadar 2018 öğretim programlarında ortak olarak 10 kök değer yer almaktadır. Kök değerler incelendiğinde “adalet, dostluk, saygı, sevgi, yardımseverlik” olmak üzere beş kök değer çökkültürlü eğitimle ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca öğretim programında sosyal bilgiler dersine özgü 18 değer ifadesi yer almaktadır. Bu değer ifadelerinden yedi tanesinin “eşitlik, saygı, duyarlılık, dayanışma, adalet, yardımseverlik ve barış” çok kültürlü eğitimin temel kavramları ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı öğrenme alanları-kazanımlar da Çökkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı yedi öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır. Öğrenme alanları incelendiğinde özellikle *kültür ve miras ve küresel bağlantılar* öğrenme alanlarındaki kazanımların çoğunun ve *etkin vatandaşlık ve insanlar yerler ve çevreler* öğrenme alanlarındaki kazanımların bir kısmının çökkültürlü eğitim ile ilgili temel kavram ve görüşleri yansıttığı tespit edilmiştir. Kazanımlar her sınıf düzeyinde incelenmiş ve tablolar halinde aşağıda verilmiştir.

Dördüncü sınıf kazanımları;

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiğinde dördüncü sınıfta toplam 33 kazanım yer aldığı ve bunlardan dört tanesinin çökkültürlü eğitim içeriğini yansıtan nitelikte olduğu görülmüştür. Kazanımlar ve elde edilen kodlara ilişkin bilgiler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Sosyal bilgiler dersi dördüncü sınıf kazanımlarında çökkültürlü eğitim

Öğrenme Alanı	Çökkültürlü Eğitim Kazanımları	Kod
Birey ve toplum	Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar.	Empati
	Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar.	Farklılıklara saygı
Küresel bağlantılar	Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır.	Kültürel çeşitlilik
	Farklı kültürlere saygı gösterir	Saygı Hoşgörü

Tablo 2 incelendiğinde dördüncü sınıf *birey ve toplum* öğrenme alanında iki *küresel bağlantılar* öğrenme alanında ise 3 kazanımın çökkültürlü eğitim içeriğiyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Kazanımların içeriği incelendiğinde ulaşılan kodların empati kurma, farklılıklara saygı, kültürel çeşitlilikleri fark etme ve hoşgörülü olma şeklinde olduğu bulgulanmıştır. Kodlar incelendiğinde ise daha çok değer ve beceri içerikli olduğu görülmektedir.

Beşinci sınıf kazanımları;

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiğinde beşinci sınıfta toplam 33 kazanım yer aldığı ve bunlardan dördünün çökkültürlü eğitimi yansıtan içerikle ilişkili olduğu görülmüştür. Kazanımlar aşağıda Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Sosyal bilgiler dersi beşinci sınıf kazanımlarında çokkültürlü eğitim

Öğrenme Alanı	Çokkültürlü Eğitim Kazanımları	Kod
Kültür ve miras	Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.	kültürel etkileşim kültürel değişme
	Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.	toplumsal uyum
	Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir	değişim ve süreklilik
Küresel bağlantılar	Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar.	kültürel etkileşim
	Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir	kültürel zenginlik

Tablo 3 incelendiğinde beşinci sınıfta *kültür ve miras* ve *küresel bağlantılar* öğrenme alanlarında ikişer tane kazanımın çokkültürlü eğitimi ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Kazanımlar incelendiğinde kültürel benzerlik ve farklılıklar, toplumsal uyum, değişim ve süreklilik, farklı kültürlerle etkileşim ve kültürel zenginlik kodlarını ulaşılmıştır. Kodlar incelendiğinde daha çok farklı kültürel öğelerden ve bunların birleştirici özelliklerine vurgu yapıldığı ifade edilebilir

Altıncı sınıf kazanımları;

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiğinde altıncı sınıfta toplam 34 kazanımın yer aldığı ve bunlardan altısının çokkültürlü eğitimi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Kazanımlar ve ulaşılan kodlar aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo 4. Sosyal bilgiler dersi altıncı sınıf kazanımlarında çokkültürlü eğitim

Öğrenme Alanı	Çokkültürlü Eğitim Kazanımları	Kod
Birey ve toplum	Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.	Kalıpyargı ve ön yargıları fark etme.
	Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetler katılır.	Yardımseverlik Dayanışma
	Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.	Özgürlük Eşitlik
Etkin vatandaşlık	Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.	Pozitif ayrımcılık Eşitlik Özgürlük
Küresel bağlantılar	Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.	Küreselleşme
	Popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkilerini sorgular.	Kültürel etkileşim

Tablo 4'e göre altıncı sınıf *birey ve toplum ile küresel bağlantılar* öğrenme alanlarında ikişer tane *etkin vatandaşlık* öğrenme alanında bir tane kazanımın çokkültürlü eğitim içeriğiyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Kazanımlar incelendiğinde özgürlük, eşitlik, pozitif ayrımcılık, küreselleşme ve kültürel etkileşim kodlarını ulaşılmıştır. Ortaya çıkan kodların daha çok evrensel nitelikteki değer ifadeleri ile ilgili olduğu söylenebilir.

Yedinci sınıf kazanımları;

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiğinde yedinci sınıfta toplam 31 kazanım yer aldığı ve bunlardan yedisinin çokkültürlü eğitimi ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Kazanımlara ve ilgili kodlara ilişkin bilgiler Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Sosyal bilgiler dersi yedinci sınıf kazanımlarında çokkültürlü eğitim

Öğrenme Alanı	Çokkültürlü Eğitim Kazanımları	Kod
Birey ve toplum	Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır	Kültürel etkileşim
Kültür ve miras	Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.	Kültürel, dilsel, dinsel, etnik çeşitlilik
	Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.	Kültürel, dilsel, dinsel, etnik çeşitlilik
İnsanlar yerler ve çevreler	Türkiye'de nüfusun dağılımını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye'nin demografik özelliklerini yorumlar.	Göç Toplumsal çeşitlilik
	Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.	Ekonomik ve sosyal eşitlik
Küresel Bağlantılar	Çeşitli kültürlerle yönelik kalıp yargıları sorgular	Hoşgörü
	Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.	Hoşgörü

Tablo 5 incelendiğinde yedinci sınıf düzeyinde *birey ve toplum* öğrenme alanında bir, *kültür ve miras*, *insanlar yerler ve çevreler* ve *küresel bağlantılar* öğrenme alanlarında ikişer tane kazanımın çokkültürlü eğitim içeriğiyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Kazanımlar incelendiğinde kültürel etkileşim, kültürel-dilsel-dinsel çeşitlilik, göç, toplumsal çeşitlilik, ekonomik ve sosyal eşitlik, hoşgörü kodlarını ulaşılmıştır. Kodlar incelendiğinde sınıf seviyesi ile doğru orantılı olarak kavramların daha üst seviyede ve evrensel içerikte oldukları ifade edilebilir

Genel olarak değerlendirildiğinde temel eğitim seviyesinde çok kültürlü eğitime ile ilgili kazanımların *birey ve toplum*, *kültür ve miras*, *insanlar yerler ve çevreler*, *etkin vatandaşlık* ve *küresel bağlantılar* öğrenme alanlarında yer aldığı tespit edilmiştir. Dağılımlara bakıldığında *Birey ve toplum* öğrenme alanında altı, *kültür ve miras* öğrenme alanında beş, *insanlar yerler ve çevreler* öğrenme alanında iki, *etkin vatandaşlık* öğrenme alanında bir ve *küresel bağlantılar* öğrenme alanında ise sekiz kazanımın yer aldığı görülmektedir. En fazla kazanımın yer aldığı *küresel bağlantılar* öğrenme alanı öğretim programındaki (MEB, 2018c) tanımı itibarıyla içerik olarak çokkültürlü eğitim ile benzer yönlere sahiptir. Ayrıca Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim

Programı incelendiğinde toplam 131 kazanımın 22'si çokkültürlü eğitim ile ilişkili olduğu bulgulanmıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Çokkültürlülük, son dönemde çokça tartışılan kavramlardan birisidir. Gündemde olmasının temelinde ise küreselleşme, göç ve teknolojik gelişmeler ile farklı kültürlerle sahip toplulukların bir arada iç içe yaşamak durumunda kalmaları vardır. Farklı kültürlerin bireylere ilginç gelmesi ve farklılıkların çoğu kez önyargı ile karşılanması toplumlarda oldukça fazla karşılaşılan bir durumdur. Doğru uygulanan bir çokkültürlü eğitim sayesinde farklılıklarla karşılaşan bireylerin yaşadığı kültürel şok ve sergiledikleri önyargılar en aza indirilebilir. Bireylerin farklılıklara karşı bu önyargılardan arınmalarında ülkelerin eğitim sistemlerini, eğitim ortamlarını ve öğretim programlarını çokkültürlülüğe uygun düzenlemeleri önem taşımaktadır.

Çokkültürlü eğitim anlayışının 2018 yılında yayınlanan Sosyal Bilgiler Dersi Programında ne ölçüde yer aldığı belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışma bağlamında ulaşılan sonuçlar incelendiğinde çokkültürlü eğitime ilişkin kavramlar yer aldığı görülmektedir. Bu kavramların Açıkalin (2010)'ın belirttiği çokkültürlü eğitimin ilkeleri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal bilgiler alanında çokkültürlü eğitime ilişkin daha önce yapılan araştırmalar incelendiğinde, Cırık (2008) 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında toplam 93 kazanımdan 16'sının (%17,2) çokkültürlü eğitimle ilgili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Açıkalin ise (2010) yine aynı programda (Küresel Bağlantılar, Birey ve Toplum ile Kültür ve Miras) öğrenme alanlarında çokkültürlü eğitime ilgili uygun kazanımların yer aldığını tespit edilmiştir. Keskin ve Yaman da (2014) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programını sınıf ve kazanım düzeyindeki incelemesiyle, çokkültürlü eğitim ile ilgili kazanımların tüm kazanımlara oranlandığında (%13) düzeyinde olduğunu ifade etmiştir. Çokkültürlü eğitime ilişkin kazanımların daha çok Kültür ve Miras ile Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında yer aldığı sonucuna vurgu yapmışlardır. Akar ve Keyvanoğlu (2016), yaptıkları çalışmada 2009 ve 2015 hayat bilgisi programlarını çokkültürlü eğitim bağlamında incelemiş ve 2009 yılında programda toplam 292 kazanımdan 15'nin çokkültürlü eğitime uygun olduğu, 2015 yılında ise toplam 146 kazanımdan 6'sının çokkültürlü eğitimi yansıtan nitelikte olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmada Sosyal Bilgiler dersinin temellerini oluşturan Hayat Bilgisi programında çokkültürlü eğitim anlayışına gereken önemin verilmediği görülmektedir. Alanyazındaki sonuçlar bu çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çokkültürlü eğitimle ilgili kazanımların yer alma yüzdelerinin birbirine yakın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretim programında çokkültürlü eğitim ile ilgili anlayışın 2018 programına kadar farklılık göstermeden devam ettiği görülmektedir. Ayrıca öğretim programlarının uygulanıp başarıya ulaşmasında öğretmene de önemli roller düşmektedir. Tay ve Baş (2015) bu durumu açıklarken öğretmenlerin okulda gerçekleştirdikleri faaliyetlerde öğrencilerin kendi sosyal ve kültürel özelliklerinin farkında olmaları ve bunu önemsemeleri gerektiğine vurgu yapmaktadır. Böylece farklı kültürlerle yönelik farklılık oluşturabilecektir.

Her sınıf kademesinde ve bazı öğrenme alanlarında çokkültürlü eğitime yer verildiği görülsede Keskin ve Yaman (2014)'nın Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki çokkültürlülük anlayışına ilişkin çalışmalarında da belirttiği gibi, çokkültürlü eğitimin öğretim

programında istenilen seviyede olmadığını görülmektedir. Özellikle ülkemizde çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim kavramlarına karşı toplumda yerleşmiş olan ön yargılar bu kavramların çeşitli boyutlarıyla araştırma konuları içerisinde yer alması gerektiğini göstermektedir.

Bireylerin farklılıklara karşı önyargılardan arınmalarında için atılacak adımlardan biri de ülkelerin eğitim sistemlerini, eğitim ortamlarını ve öğretim programlarında çokkültürlü içeriğe yer vermekten geçmektedir. Öğretim programlarında çokkültürlü eğitime yeterince yer verilmesi ülkemizdeki farklı renklerin canlanmasına neden olacaktır. Bu noktada Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan çokkültürlü eğitim anlayışının bütüncül bir anlayışla uygulanması için diğer derslerde ve kademelerde de yer alması önem taşımaktadır. Ayrıca çokkültürlü eğitim kavramına ilişkin uygulayıcıların bilgilendirilmesi öğretim programının uygulanmadaki başarısına olumlu katkı sağlayacaktır. Çokkültürlü eğitim konusunun daha doğru anlaşılması ve uygulama noktasında yol gösterici olması bakımından konuyla ilgili daha fazla araştırma yapılması alanyazına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Açıklan, M. (2010). Sosyal bilgiler eğitiminde yeni yaklaşımlar çokkültürlü ve küresel eğitim. *Elementary Education Online*, 9 (3), 1226-1237.
- Akar, C ve Keyvanoğlu, A.(2016). "2009 ve 2015 Hayat Bilgisi Programlarının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Karşılaştırılması". *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 17, Sayı 2, Ağustos 2016, Sayfa 731-749*
- Akhan, O. ve Yalçın, A.(2016). Sosyal bilgiler öğretim programlarında çokkültürlü eğitimin yeri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 23-46.
- Bahadır, Ö. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim algılarının değerlendirilmesi: Kocaeli örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya
- Barın, Taylan (2011) Çokkültürlülük teorisi ve ulus-devlet anlayışına etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Berg, B. L., & Lune, H. (2012). *Qualitative research methods for the social sciences* (8th ed.). Boston: Pearson.
- Cırık, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (34), 27-40.
- Demirsoy, M. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çokkültürlülüğe ilişkin görüşleri ve çokkültürlü eğitime yaklaşımları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Doytcheva, M. (2009). *Çokkültürlülük* (3.Baskı). (T. Akıncılar Onmuş, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Güven, E. D. (2005). Eğitim üzerine yinelenen eleştiriler, alternatif öneriler. *PİVOLKA*, 4(17), 6-8
- Kaya, Y. (2014). Öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitim hakkındaki bilgi, farkındalık ve yeterliliklerinin belirlenmesi. *Asya Öğretim Dergisi*, 2 (1), 102- 115.
- Keskin, Y. ve Yaman, E. (2014). İlköğretim sosyal bilgiler programı ve ders kitaplarında yeni bir paradigma: çokkültürlü eğitim. *Turkish Studies*, 9(2), 933-960.
- Kymlicka, W. (1998). *Çokkültürlü yurttaşlık [azınlık haklarının liberal teorisi]* (A.Yılmaz, Çev.) (1. Baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- MEB (2018a). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> Erişim tarihi: 11 Eylül 2019
- MEB (2018b). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> Erişim tarihi: 10 Ekim 2019
- MEB (2018c). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> Erişim tarihi: 3 Ekim 2019
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research* (3th ed.). San Francisco: A Wiley Imprint.
- Miles, M. B., & Huberman, M. A. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. London: Sage
- Tay, B. ve Baş, M.(2015), Çokkültürlü eğitim anlayışı temelli öğrenme-öğretme yaklaşımı, Ed. Gülay Ekici (Ed.). *Etkinlik örnekleriyle güncel öğrenme-öğretme yaklaşımları-III* (ss. 61-95). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Tay, B., Durmaz, F.Z. ve Şanal, M. (2013). Sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *GEFAD/GUJGEF*, 33(1), 67-93
- Yalçın, C. (2002). Çokkültürcülük bağlamında Türkiye'den batı Avrupa ülkelerine göç. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 45-60.
- Yazıcı, S., Başol, G. ve Toprak, G. (2009). Öğretmenlerin çokkültürlü eğitim tutumları bir güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (38), 318-334.
- Yıldırım A. ve Şimşek H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.